

BUITENKANS

MAGAZINE OVER HET PLATTELAND
VANDAAG EN MORGEN

EEN UITGAVE VAN DE
VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ
JAARGANG 4 | NUMMER 2 | DECEMBER 2014

PLATTELAND EN BEDRIJVEN
MAKEN ELKAAR STERKER

NIEUWE DEMETERTOOL HELPT
LANDBOUWERS SLIM BEMESTEN

“HET VLAAMSE
PLATTELAND HEEFT
EEN TOEKOMST IN
HERNIEUWBARE ENERGIE”

DE HARDE €€'S
VAN DE NATUUR

HET NIEUWE BELEID VAN JOKE SCHAUVLIEGE,
VLAAMS MINISTER VAN OMGEVING, NATUUR EN LANDBOUW

“IK GELOOF
IN PARTICIPATIE
EN EEN AANPAK
OP MAAT”

Goesting

Stilaan weet iedereen het wel: we zullen met z'n allen een beetje zuiniger moeten zijn de komende jaren. Ook in de Vlaamse plattelandssector neemt men de woorden 'meer met minder' of nu zelfs 'minder met minder' in de mond. Toch willen we op het platteland meerwaarde en welvaart creëren. Hoe gaan we het platteland vernieuwen, en hoe kunnen we de plattelandsbewoners op een hedendaagse manier verenigen nu de toekomstperspectieven wat minder florissant zijn? We zijn het aan de spreekwoordelijke boer verplicht om voort te ploegen, en om de moed niet te laten zakken bij het vooruitzicht van een paar magere jaren.

Misschien is goesting wel de sleutel tot succes. Goesting die je ziet, hoort, voelt, ruikt en proeft op het Vlaamse platteland. Om het platteland een eigen, zelfbewuste identiteit te geven. Om burgers, bedrijven en organisaties die in het platteland geloven, bijeen te brengen rond vernieuwende projecten. Om de transitie naar een duurzaam platteland te bewerkstelligen. Laten we specialisten worden in het aanboren van de goesting en het engagement van de duizenden mensen die zich willen inzetten voor hún platteland.

Trouwens, terwijl de Vlaamse steden verwachten te groeien in bestuurskracht, zet minister Schauvliege een dorpenbeleid op de agenda. Horen we daar goesting in dat woord doorschemeren?

Veel leesplezier!
Karolien Bracke
Hoofdredacteur

COLOFON

BUITENKANS is een magazine over het Vlaamse platteland (sbeleid) uitgegeven door de Vlaamse Landmaatschappij | **Verantwoordelijke uitgever:** Toon Denys, gedelegeerd bestuurder
Hoofdredactie: Karolien Bracke | **Redactie, concept en lay-out:** Pantarein | **Druk:** Artoos Communicatie
Redactieadres: Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel, tel. 02 543 72 00, buitenkans@vlm.be De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de VLM | **Copyright beelden:** p. 4-5: Photonews, Patrick Brion en Provincie West-Vlaanderen; p. 6-7: Elizabeth Verwaest; p. 8-9: Toyota Motor Europe; p. 10-11-12: Elizabeth Verwaest; p. 13: Shutterstock; p. 14-15-16-17: Bart Lasuy; p. 18-19: Misjel Decler, Canary Pete, VLM en Shutterstock; p. 20-21-22-23: Shutterstock; p. 24: Istock; p. 25-26: Shutterstock en Vilda - Yves Adams; p. 27: Vilda-Yves Adams; p. 28: Shutterstock en Agentschap voor Natuur en Bos

COVERFOTO

10

Joke Schauvliege is sinds kort Vlaams minister voor Omgeving, Natuur en Landbouw. Drie domeinen die traditioneel moeilijk met elkaar te verzoenen zijn. Hoe pakt ze de verschillende uitdagingen aan in haar nieuwe beleid? **p. 10**

6

REPORTAGE Platteland en bedrijven maken elkaar sterker

Natuur, economie, platteland en maatschappij: ze zijn steeds meer met elkaar verweven. Ondernemingen kunnen het platteland versterken en vice versa. Buitenkans keek binnen bij twee unieke samenwerkingsverbanden. **p. 6**

Wil je BUITENKANS ook digitaal ontvangen of wil je BUITENKANS enkel nog in je mailbox? Stuur een mailtje naar buitenkans@vlm.be.

14

FOCUS Nieuwe Demetertool helpt landbouwers slim bemesten

De Vlaamse bodem verarmt. Dat is zorgwekkend, want een arme bodem heeft veel nadelen. De nieuwe Demetertool helpt landbouwers slim bemesten. Zo houden ze hun bodem vruchtbaar en de waterlopen schoon. **p. 14**

20

ONDERZOEK “Het Vlaamse platteland heeft een toekomst in hernieuwbare energie”

Hernieuwbare energie is cruciaal binnen het energievraagstuk. Maar we kunnen Vlaanderen niet lukraak volplanten met windmolens en zonnepanelen. “Een integrale benadering is nodig. Welke techniek past in welk landschap? En kan die techniek het landschap mee vormgeven?” **p. 20**

Lees BUITENKANS online via www.vlm.be!

24

REPORTAGE De harde €€'s van de natuur

De natuur heeft het druk: ze zuivert ons water, houdt overstromingen tegen en levert recreatie. Gratis en voor niets. Maar hoeveel zijn die gratis ecosystemediensten waard? **p. 24**

Cultuurland
Lichtfront brengt de Grote Oorlog tot leven **p. 4**
Platteland 2.0
Korte berichten over het wereldwijde platteland in Vlaanderen **p. 18**
Achterklap
Schaatspret op de Verdrongen Weide **p. 28**

LICHTFRONT BRENGT DE GROOTE OORLOG WEER TOT LEVEN

In de Westhoek werd dit najaar de Eerste Wereldoorlog opnieuw tot leven gebracht met een indrukwekkend Lichtfront. 8400 fakkeldragers uit meer dan twintig landen vormden een vuurslinger die zich uitstreckte van het strand in Nieuwpoort tot het oorlogsmonument in Ploegsteert. De 84 kilometer lange fakkelslinger was het openingsevenement van Gone West, een reeks initiatieven waarmee de provincie West-Vlaanderen de Groote Oorlog herdenkt.

De Eerste Wereldoorlog begon op 28 juli 1914 en duurde tot 11 november 1918. De aanleiding was de moord op Frans-Ferdinand, troonopvolger van Oostenrijk-Hongarije, maar de werkelijke oorzaken lagen veel dieper. Aan het begin van de 20ste eeuw kende Europa een wankel machtsevenwicht. Historici menen dat de toenemende populariteit van het militarisme en het radicaal-nationalisme – niet enkel in Duitsland maar in heel Europa – uiteindelijk tot de start van de oorlog leidden.

Voor het Vlaamse platteland had de Groote Oorlog verschurende gevolgen. Voedsel werd schaars en veel mensen overleefden op aardappelen, brood en soep. De hongersnood zorgde voor jaloezie op wie wél eten had. Hoewel veel boeren hun landgenoten steunden en gratis voedsel bedeedden, kwam het regelmatig tot conflicten. Ook het Vlaamse landschap werd letterlijk uiteen gereten. Rond het front in Ieper herleidden bommen de natuur- en landbouwgebieden tot omgewoelde modder waarin enkel nog klaprozen overleefden. Het duurde jaren voor de ergste wonden waren geheeld.

Honderd jaar later worden overal in Vlaanderen en in Europa evenementen georganiseerd om de Groote Oorlog te herdenken. Met het Lichtfront, een fakkelslinger langs de vroegere frontlinie, kwam die oorlog heel even weer tot leven. Het startschot werd gegeven aan de Ganzepoot in Nieuwpoort, het sluisencomplex waar men destijds de IJzervlakte onder water zette om de Duitse invasie te stoppen. Enkele buitenlandse jongeren staken de eerste fakkels aan, terwijl de honderdjarige Anna Vuylsteke uit Diksmuide een projectie van de Namenlijst mocht opstarten. Die lijst bevat de namen van 600.000 oorlogsslachtoffers die op Belgisch grondgebied zijn gevallen: een duizelingwekkend aantal. De lijst wordt nog enkele maanden in het Flanders Fields Museum geprojecteerd.

Aan de Ganzepoot was het ijsig stil toen de eerste vlammen werden ontstoken. Al snel slingerde een vurig Lichtfront zich door de Westhoek: een stil eerbetoon aan de gesneuvelden in WOI, en in alle andere oorlogen.

Meer info: www.gonewest.be

PLATTELAND EN BEDRIJVEN MAKEN ELKAAR STERKER

Bedrijven ontdekken steeds meer wat ze elkaar te bieden hebben. Ondernemingen kunnen groene impulsen geven aan hun streek, en omgekeerd kan het platteland de lokale economie vooruit helpen. *Buitenkans* keek binnen bij enkele unieke samenwerkingsverbanden die Europese steun krijgen: hoe pakken zij het aan?

**DE VLASPIT: "VIA ONS
LOKALE NETWERK HELPEN
WE MENSEN AAN EEN JOB"**

Vzw De Vlaspit in Scherpenheuvel heeft diepe wortels in het Hageland. Het sociale tewerkstellingsbedrijf biedt langdurig werklozen een nieuwe kans op de arbeidsmarkt. "De mensen die hier aan de slag gaan, zijn minstens twee jaar werkloos geweest", vertelt directeur Monique De Dobbeleer. "Bij ons kunnen ze werkervaring opdoen en een opleiding volgen. We begeleiden hen ook naar een nieuwe job in de reguliere economie."

De Vlaspit biedt haar medewerkers verschillende mogelijkheden en werkplekken aan. "We focussen steeds op producten en diensten die eigen zijn aan de streek rond Scherpenheuvel", zegt Monique De Dobbeleer. "In het kaarsenatelier maken we ambachtelijke kaarsen: tuinkaarsen, noveenkaarsen, dompelkaarsen, kaarsen op maat... Dat doen we zowel voor particulieren als voor bloemenwinkels en andere bedrijven. In ons kurkatelier Recycork recyclen we gebruikte kurken tot ecologische isolatiematerialen. Die worden gebruikt om huizen te isoleren, maar ook in de tuinbouw, om plantjes onkruidvrij te houden. Vlak aan de basiliek in Scherpenheuvel baten we een horecazaak uit, De Heerlyckheid. Daar werken we zoveel mogelijk met streekproducten en *fair trade*-producten. In onze tweede vzw zijn vooral groenarbeiders en poetsploegen aan de slag. We doen onderhoud voor openbare besturen en vzw's, en soms ook bij particulieren. Onder meer de bossen van Westerlo en het groengebied rond de Abdij van Averbode worden door ons onderhouden."

Netwerk is belangrijk

Sinds 2013 maakt De Vlaspit deel uit van de vzw De Merode Ondernemers. Dat is een vereniging van bedrijven die samen de lokale economie ondersteunen en de streekidentiteit versterken. "De Vlaspit hecht veel belang aan lokaal ondernemen. Onze werknemers zijn uitsluitend mensen uit de regio. In ons eetcafé verkopen we streekproducten van andere ondernemers in De Merode, zoals bier en kaas van de abdij van Averbode. Op onze menu's vermelden we ook altijd de naam van de producenten", vertelt Monique De Dobbeleer. "En onze groen- en poetsdiensten zijn altijd hier in de buurt aan het werk. Als sociaal tewerkstellingsbedrijf hechten wij extra veel belang aan ons lokale netwerk. We richten ons specifiek op mensen uit de streek die moeite hebben om een job te vinden. Na een concrete werkervaring laten we hen doorstromen naar het reguliere arbeidscircuit. Daarbij is ons netwerk van levensbelang. Hoe meer netwerken we

hebben en hoe beter andere bedrijven ons kennen, hoe vlotter we mensen kunnen laten doorstromen naar het reguliere circuit."

“We geven werk aan mensen uit de streek en promoten lokale producten. Zo maken we onze regio sterker”

Monique De Dobbeleer

Goede samenwerking

Nu de vzw De Merode Ondernemers stevig op koers zit, begint de samenwerking vruchten af te werpen. Restaurants en B&B's bieden streekproducten aan en de verschillende ondernemingen promoten elkaars producten en diensten. "Samen kunnen we onze streek verder ontwikkelen en sterker maken", zegt Monique De Dobbeleer. "De jongste jaren merken we dat mensen op zoek gaan naar de eigenheid van onze streek en die ook willen ervaren. Daar zetten we met de vzw sterk op in. We hebben bijvoorbeeld een culinaire fietsroute ontwikkeld waarmee mensen de streek en de lokale horeca op een leukere manier ontdekken. In de ene zaak

krijg je een aperitief, ergens anders het dessert, maar altijd met streekgebonden producten. Het hoofddoel van de vzw is steeds om de eigenheid van het Hageland en De Merode te promoten, want het is een prachtige streek. De steun van de provincie Vlaams-Brabant is daarbij onmisbaar. Ook de VLM is een belangrijke partner. Zij leggen onder meer fietspaden en wandelpaden aan in De Merode. Een doordachte plattelandontwikkeling is echt nodig, we mogen niet zomaar alles volbouwen. We hebben hier een prachtige streek en we willen onze troeven maximaal uitspelen. Daar worden we allemaal beter van."

Wat is De Merode Ondernemers vzw?

Vzw De Merode Ondernemers is ontstaan uit het Europese project Rural Alliances, dat focust op de toekomst van het platteland. Ook het Vlaamse platteland staat voor nieuwe uitdagingen: jongeren die wegtrekken, nieuwe bewoners, meer hulpbehoevende ouderen ... Mensen kennen niet langer iedereen in hun gemeenschap. Hoe gaan we om met die veranderingen? Rural Alliances gaat aan de slag met ondernemers en bewoners van het platteland die van hun streek een aantrekkelijk, gastvrij en vitaal gebied willen maken, met een stabiele toekomst. Het Europese project loopt af in 2015, maar via de vzw willen de lokale handelaars het initiatief verderzetten. Hun doel: de lokale economie versterken en van De Merode een welvarende plattelandsstreek maken, met respect voor de landbouw, de bedrijven en de inwoners.

“ Buurtbewoners
gebruiken de
fietspaden en
onze werknemers
ontdekken de
winkels in de
omgeving ”

Steve Hope

TOYOTA (EVERE): “DE LOKALE HORECA PROFITEERT MEE VAN DE FIETSWEGEN NAAR ONZE GEBOUWEN”

Bij Toyota staat duurzaam ondernemen hoog op de agenda. Al in 1992 lanceerde de Japanse autobouwer zijn eerste ‘Earth Charter’. Om de vijf jaar wordt een actieplan opgesteld dat het bedrijf groener en duurzamer moet maken. “In het jongste actieplan focussen we op het integreren van de verschillende Toyota-sites in hun omgeving”, vertelt Steve Hope, Europees manager Environmental Affairs and Corporate Citizenship.

Enkele jaren geleden startte Toyota in Evere met het project ‘Groene Wegen’. Samen met de gemeente Zaventem en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) legde het bedrijf groene verbindingen aan tussen de gebouwen in Evere en het onderzoekscentrum in Zaventem. “Met de groene wegen kregen onze werknemers ruimte om te joggen of te wandelen. En het werd ook makkelijker om met de fiets naar onze gebouwen te komen”, zegt Steve Hope. “De overheid legde de paden veilig aan en Toyota plantte bomen en struiken en plaatste wegwijzers. Nu kunnen ook de buurtbewoners de groene wegen gebruiken.”

Goed voor werknemers én platteland

In 2012 stapte Toyota Motor Europe mee in het GIFT-T project (zie kader). Die samenwerking bracht de duurzame inspanningen van het bedrijf in een stroomversnelling. “De Groene Wegen zijn een prachtig initiatief. Door de nieuwe paden kunnen mensen naar hun werk fietsen in plaats van in de file te staan”, zegt projectleider **Katia Van Tichelen** van de VLM. Ook de biodiversiteit rond de bedrijfsgebouwen van Toyota in Evere kreeg een boost. De beheerder ging minder maaien, liet pesticiden achterwege ... Zo creëerde men belangrijke habitats voor planten en dieren. “Na één jaar zagen we al zeldzame bloemen en planten opduiken, en het gonsde van de insecten”, vertelt Steve Hope.

Maar de gecombineerde inspanningen van de overheid en Toyota komen niet alleen de werknemers en de natuur ten goede. Ook het aanpalende platteland vaart er wel bij. “Vroeger zag je achter onze gebouwen nooit iemand. Nu

krioelt het er op mooie dagen van de mensen”, zegt Steve Hope. “Heel wat Toyota-sites, zoals die in Evere, gebruiken maar de helft van hun bedrijventerrein. Zolang er geen plannen voor uitbreiding zijn, kunnen we die grond voor andere doelen inzetten. De buurtbewoners komen hier wandelen, fietsen, de hond uitlaten ... En ook onze werknemers trekken graag naar buiten, om te lunchen of te joggen. De Groene Wegen zorgen er ook voor dat meer mensen door de kleine dorpjes tussen Zaventem en Evere passeren. Zij stoppen weleens aan een cafeetje of een restaurant, of ze ontdekken een nieuwe kapper ... Ook de lokale economie plukt de vruchten van onze inspanningen.”

Respect voor landbouw

Meer mensen die tussen de velden fietsen, joggen en lunchen: het klinkt idyllisch. Maar ondervinden de plaatselijke landbouwers geen hinder van die ‘indringers’? “Er zijn nog geen conflicten geweest”, zegt Steve Hope. “Samen met de gemeente Zaventem zorgen we ervoor dat de paden goed onderhouden worden, met duidelijke wegwijzers. Daardoor hebben mensen niet de behoefte om dwars over het land te gaan. Ook het natuurbeheer is belangrijk: distels verwijderen, geen bomen planten te dicht bij akkers ... De samenwerking loopt vlot. We voelen dat de plaatselijke gemeenschap onze inspanningen apprecieert.”

Partners zoeken

Op kleine schaal heeft Toyota Evere al veel gerealiseerd. Maar het bedrijf wil de lat in de toekomst nog veel hoger leggen. “Het GIFT-T project loopt af in 2015. Maar ook daarna willen we blijven ijveren voor groene infrastructuur”,

vertelt Steve Hope. “Het concept is te waardevol om verloren te laten gaan. We willen onze aanpak zeker promoten bij andere Toyota-fabrieken en bij onze dealers en werknemers. Het mooiste zou natuurlijk zijn dat andere bedrijven mee in het verhaal stappen, zoals GIFT-T beoogt. Dan kunnen we samen groene ‘corridors’ creëren waarlangs dieren en planten zich vlot kunnen verspreiden, tussen de groene bedrijven door. Een heel netwerk aan groene infrastructuur in Vlaanderen: dat zou een grote stap vooruit zijn voor de natuur, het platteland en de bedrijven.”

Wat is GIFT-T?

Het Europees gesponsorde GIFT-T!-project, ‘Green Infrastructure For Tomorrow – Together!’, onderzoekt hoe een functionele groene infrastructuur bedrijven en hun omgeving ten goede komt. Zeven partners uit drie landen – België, Nederland en Groot-Brittannië – werken eraan mee. Zij krijgen financiële steun van het Europese co-financieringsprogramma Interreg IVB NWE. “Groen heeft veel meer functies dan enkel biodiversiteit”, zegt Vlaams projectleider **Katia Van Tichelen** (VLM). “Denk maar aan recreatie, waterbeheer ... Bedrijvzones zijn vaak saai en grijs. Maar met een groene inrichting en aangepast beheer kunnen ze groene stapstenen worden tussen bedrijven en het platteland.” Het GIFT-T!-project startte in 2011 en loopt af in 2015. In die tijd raakten niet alleen Toyota, maar ook heel wat andere bedrijven overtuigd van de waarde van groene infrastructuur. Zij zullen het concept verder helpen uitbouwen.

Meer info: www.landscapingyourfuture.be

MINISTER SCHAUVLIEGE
PRESENTEERT HAAR NIEUWE BELEID

“IK GELOOF STERK IN PARTICIPATIE EN EEN AANPAK OP MAAT”

Minister Joke Schauvliege gaat de nieuwe legislatuur in met een uitgebreide portefeuille. Naast Leefmilieu en Natuur is ze nu ook verantwoordelijk voor Landbouw en Omgeving, en alles wat daarbij komt kijken. “Dat is een zware verantwoordelijkheid, maar het biedt ook veel kansen”, zegt de minister. In *Buitenkans* doet ze de krachtlijnen van haar nieuwe beleid uit de doeken.

U bent nu Vlaams minister van Omgeving, Natuur én Landbouw. Hoe wilt u de verschillende belangen van die drie beleidsdomeinen met elkaar verzoenen? Wat zijn de belangrijkste opportuniteiten en uitdagingen?

“Het concept ‘omgeving’ omvat in mijn ogen al mijn bevoegdheden: ruimtelijke inkleeding, lucht, water, klimaat, bodem en milieu, maar ook natuur en landbouw. Ik ben dus in de eerste plaats minister van Omgeving. Dat is een hele verantwoordelijkheid, maar op die manier is het wel makkelijker om de verschillende bevoegdheidsdomeinen op elkaar af te stemmen.”

“Vroeger ontwikkelde elk beleidsdomein zijn eigen visie op een bepaalde problematiek. Die visies moesten de verschillende ministers dan met elkaar verzoenen. Doordat ik nu bepaalde bevoegdheden samen in mijn portefeuille heb, kan ik mijn medewerkers sneller laten nadenken over een geïntegreerde aanpak. De adviseurs voor ruimtelijke ordening, landbouw en leefmilieu plegen overleg en zoeken samen naar oplossingen. Dat is efficiënter. Natuurlijk zal dat overleg niet altijd makkelijk zijn, maar het biedt toch kansen om sneller tot een breed gedragen beleid te komen.”

“De overheid mag niet enkel controleren en beboeten: we willen samen mee naar oplossingen zoeken”

Joke Schauvliege

“Bovendien hoef ik niet van nul te beginnen. In de vorige Vlaamse regering heb ik als minister van Leefmilieu en Natuur vijf jaar lang naar evenwichten gezocht, ook met de landbouw. Ik werd al vaak geconfronteerd met tegengestelde reacties: een maatregel die voor landbouw veel te ver gaat, is voor leefmilieu nog niet streng genoeg. Daarom vind ik overleg en participatie van onderuit heel belangrijk. Landbouw en natuur hoeven niet altijd tegenpolen te zijn. Integendeel, in de open ruimte kunnen landbouw

en natuur elkaar versterken. Dat wordt een speerpunt in mijn beleid.”

Vlaanderen werkt hard om de Europese doelstellingen voor oppervlakte- en grondwaterkwaliteit te behalen. Toch zijn we er nog niet. Welke accenten wilt u leggen in het nieuwe Mestactieplan om de doelstellingen van de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water te realiseren?

“Wat de concrete maatregelen voor Vlaanderen betreft, zijn we nog volop aan het overleggen met de Europese Commissie. Tegen eind december zullen we hopelijk tot een akkoord zijn gekomen. Maar het is wel duidelijk dat het mestbeleid van de afgelopen jaren werkt. Onze aanpak op maat, waarbij we gebiedsgericht werken en landbouwbedrijven individueel begeleiden, werpt vruchten af. De overheid mag zich niet beperken tot controleren en beboeten: we willen mee aan tafel gaan zitten met landbouwbedrijven om oplossingen te zoeken.”

“Anderzijds moet de overheid wel een stok achter de deur hebben. We moeten kunnen optreden tegen mensen die zich niet aan de regels houden. Als je geen maatregelen neemt tegen overtreders, straf je de overgrote meerderheid van de landbouwers die wél correct werken.”

2015 wordt het internationale Jaar van de Bodem. Hoe wilt u knelpunten als erosie, de afnemende bodemkwaliteit en verontreiniging aanpakken?

“We hebben de afgelopen jaren heel veel gedaan rond erosiebeleid, zowel vanuit leefmilieu als vanuit landbouw. Ook hier kiezen we voor een aanpak op maat, met begeleiding voor landbouw-

bedrijven, voor gemeenten in erosiegevoelig gebied ... Daar geloof ik heel sterk in."

"In zeer erosiegevoelige gebieden kregen landbouwers de afgelopen jaren strenge maatregelen opgelegd om de bodem te beschermen: het inperken van bepaalde teelten, maatregelen om met de grond om te gaan ... Dat beleid gaan we in 2016 evalueren. Sommige maatregelen hebben goed gewerkt, maar toch voelen we weerstand op het terrein. Landbouwers hebben een afkeer van eenzijdig opgelegde maatregelen. Dat heeft veel te maken met het feit dat de overheid beperkingen oplegt aan wat je als landbouwer op je eigen grond mag doen. Dat ligt heel gevoelig. Maar soms zijn die maatregelen echt nodig. Wellicht moeten we in de

“We moeten nog meer en beter uitleggen waaróm de overheid bepaalde maatregelen oplegt”

Joke Schauvliege

toekomst nog meer en beter uitleggen waarom de overheid bepaalde maatregelen oplegt: wat is het resultaat ervan, waarom is het nodig? Meer uitleg zorgt voor meer begrip.”

“Het bewustzijn rond de waarde van de Vlaamse bodem kan zeker nog worden aangescherpt. Mensen gaan er te gemakkelijk van uit dat we over grond beschikken om gewassen te telen en opbrengsten te realiseren. Als we ook op langere termijn de voedselproductie in Vlaanderen veilig willen stellen, moeten we zorg dragen voor onze bodem. Dat idee zetten we in 2015, het internationale Jaar van de Bodem, met allerlei initiatieven in de kijker.”

De ruimte in Vlaanderen is beperkt. We moeten er dus zuinig mee omgaan. In uw beleidsnota spreekt u regelmatig over een “geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak” om alle functies een plaats te geven. Hoe organiseert u dat op het platteland en in randstedelijke gebieden?

“Sommige gebieden in Vlaanderen zijn overbevraagd. Er wordt gewerkt aan een landinrichtingsproject, de instandhoudingsdoelstellingen tellen mee, er zijn infrastructuurprojecten bezig, de lokale overheid implementeert ruimtelijke uitvoeringsplannen ... Allemaal goedbedoelde initiatieven, maar ze treffen wel altijd dezelfde open ruimte, hetzelfde gebied en dezelfde landbouwondernemers. Vandaag krijgt een landbouwer een brief van de Mestbank, morgen van het Agentschap voor Natuur en Bos ... Er is een gebrek aan coördinatie en afstemming. Landbouwers weten niet altijd bij wie ze terecht kunnen voor meer informatie: de Vlaamse Landmaatschappij, de gemeente, de provincie ... In complexe, gebiedsgerichte projecten moeten we daarom een projectcoördinator aanstellen. Iemand die alle beleidsdomeinen en bestuursniveaus op één lijn krijgt,

die erover waakt dat alle initiatieven in het gebied gecoördineerd verlopen, en die klanten meteen kan doorverwijzen naar de juiste administratie. We hebben nood aan een eenvoudige structuur en aan voldoende overleg met de belanghebbenden.”

“Daarnaast zetten we ook sterk in op participatie. De theoretische discussie over de Beleidsruimte Vlaanderen is waardevol en belangrijk, maar mist een aanvulling van onderuit. We zijn allemaal aandeelhouders van de open ruimte in Vlaanderen. Daarom breng ik nu voor enkele regio's alle betrokkenen samen om een gebiedsgerichte visie uit te werken. Landbouworganisaties en milieuverenigingen, gemeenten, provincies, de academische wereld, middenveldorganisaties ... Samen denken we na over een gebiedsgerichte visie. Hoe zien we de toekomst van het Meetjesland, van de kuststreek, het gebied rond Brussel? Die participatie moeten we van onderuit laten groeien. Uiteraard moeten de ideeën en initiatieven wel passen in het ruimere geheel, want de balans op Vlaams niveau moet in evenwicht blijven.”

U wilt in deze legislatuur ook inzetten op het dorpenbeleid. Welke instrumenten stelt u daarbij centraal?

“Ik wil vooral een toekomst voor onze dorpen. Er wordt veel gepraat over onze steden, maar we mogen onze dorpen niet uit het oog verliezen. Vlaanderen heeft baat bij sterke dorpen met een goed verenigingsleven, waar iedereen zich betrokken voelt bij wat er gebeurt. Hoe ik dat concreet zie? In de eerste plaats moeten we ervoor zorgen dat de dorpen voldoende worden vernieuwd, dat er instroom is van nieuwe bewo-

ners. Mensen moeten bewust kiezen voor het dorpsleven. Dat kan alleen als we dorpen voldoende aantrekkelijk maken en de plattelandsarmoede aanpakken. Dorpen verdienen een leefbare toekomst, met voldoende openbaar vervoer, goede scholen, nutsvoorzieningen ... Ze vervullen ook een belangrijke recreatieve functie. Mensen wandelen en fietsen graag in hun vrije tijd, willen in een B&B verblijven of hoeveproducten kopen ... Dat nemen we allemaal mee in het plattelandsbeleid.”

“Anderzijds zorgen groeiende dorpen wel voor toenemende druk op de open

ruimte. We moeten erover waken dat het platteland ook echt het platteland blijft. Ook goed nabuurschap is belangrijk in het dorpsleven. Wie ervoor kiest om 'op de buiten' te gaan wonen, weet dat daar landbouwondernemingen actief zijn die af en toe voor hinder kunnen zorgen. Maar wie zich in een dorp thuis voelt, neemt die activiteiten er graag bij.”

Meer weten? Lees het vervolg van dit interview vanaf 15 december op www.vilt.be.

NIEUWE DEMETERTOOL HELPT LANDBOUWERS SLIM BEMESTEN

Op heel wat plaatsen in Vlaanderen verarmt de bodem. Dat is zorgwekkend, omdat een arme bodem minder voedsel opbrengt, minder goed water en nutriënten vasthoudt en gevoeliger is voor erosie. De nieuwe Demetertool moet landbouwers helpen om het tij te keren. Door slim te bemesten voeren ze precies de juiste hoeveelheid nutriënten aan voor hun gewassen en zorgen ze tegelijk voor een vruchtbare bodem en schone waterlopen.

Het is eind oktober. Een dicht wolkendek en een gure wind kondigen de winter aan als bedrijfsadviseur Peter Van Der Straeten van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) aanbelt aan het huis van landbouwer Peter Bauwens. Peter is een van de vijftig landbouwers die drie jaar geleden in het Demeterproject stapten. "Door de strengere mestwetgeving mogen we steeds minder bemesten. Daardoor verarmen mijn gronden gestaag", zegt hij. "Door mee te werken aan het Demeterproject hoop ik de nodige kennis op te doen om het gehalte organische stof in de bodem opnieuw op peil te brengen."

Peter Bauwens runt een melkveebedrijf met 110 koeien in Sint-Lievens-Esse, in de glooiende Vlaamse Ardennen. Op zijn landbouwgronden verbouwt hij maïs en tarwe als voeder voor het vee. De voorbije drie jaar stond bedrijfsadviseur Peter Van Der Straeten hem met raad en daad bij. Het doel: nagaan hoe hij zijn akkers moet bemesten voor een optimale gewasopbrengst en een gezonde bodem op lange termijn.

LIFE+

Het Europese LIFE+-project Demeter ging begin 2012 van start. Met steun van Europa werkten de VLM, de Universiteit Gent en het Nederlandse Nutriënten Management Instituut (NMI) samen de online Demetertool uit. Daarmee kan elke land- en tuinbouwer zelf berekenen hoe hij zijn percelen efficiënt en duurzaam kan bemesten. De tool houdt

rekening met de hoeveelheid nutriënten die de gewassen nodig hebben en het gehalte aan organische stof dat nodig is voor een rijk bodemleven.

Peter Van Der Straeten: "Het grote voordeel van de Demetertool is dat hij niet vanop een bureaustoel werd uitgewerkt. Het is een online-applicatie die met beide benen in de praktijk staat."

ZO WERKT DE DEMETERTOOL

Concreet werkt de Demetertool als volgt: de landbouwer voert de staalnamegegevens en gewasrotaties in. Dat kan voor verschillende percelen tegelijk. Per perceel maakt de tool een adviesrapport aan dat je kunt opslaan of afdrukken. Daarin vindt de landbouwer de fosfor- en stikstofbalans op zijn percelen terug. De Demetertool geeft ook de evolutie van organische koolstof op lange termijn weer.

Vanaf deze winter kan elke landbouwer de Demetertool gratis gebruiken. De VLM organiseert in heel Vlaanderen infosessies om het gebruik van de tool in de vingers te krijgen. Op aanvraag zijn ook extra groepsessies mogelijk.

Kijk op www.vlm.be voor de exacte data en locaties.

Tijdens de ontwikkeling de voorbije drie jaar heeft het team bedrijfsadviseurs van de VLM samengewerkt met 50 Vlaamse landbouwbedrijven zoals dat van Peter Bauwens. Zowel de landbouwers als de bedrijfsadviseurs konden hun bevindingen doorgeven. Het resultaat is een gebruiksvriendelijke en praktische tool.”

Het startschot van het proefproject bij landbouwer Peter Bauwens werd eind 2012 gegeven. “In overleg kozen we op zijn gronden twee testpercelen uit. Om te beginnen brachten we in kaart hoe de bodem er op die twee geselecteerde gronden bij lag. We namen stalen van de grond om onder meer de zuurtegraad en het gehalte aan organische koolstof te meten.”

Teeltrotatie

Enkele maanden later keerde Peter Van Der Straeten terug naar Sint-Lievens-Esse om de hoeveelheid minerale stikstof in de bodem op te meten. “Die staalname doen

we altijd in het voorjaar, voor de landbouwer zijn land begint te bewerken. Daarna overliepen Peter en ik een vragenlijst: welke gewassen hebben hier in het verleden gestaan? Welke teelten wil hij hier de komende seizoenen zetten?”

Peter Van Der Straeten voerde de meetgegevens en de teeltrotatie in de Demetertool in. Daaruit bleek dat het gehalte aan organische koolstof de komende jaren geleidelijk zal stijgen, omdat Peter Bauwens in zijn teeltplan groenbedekkers voorziet en regelmatig een graan gewas inzaait. Per gewassoort berekende de tool hoeveel stikstof (en fosfor) Peter Bauwens op zijn percelen moest aanvoeren. Peter Van Der Straeten: “Dat mag niet te weinig zijn, anders groeien de planten niet goed, maar ook niet te veel, want dat maakt de plant gevoeliger voor ziektes en het ontwikkelen van een oppervlakkig wortelgestel. Bovendien kan het overschot aan stikstof uitspoelen naar het grond- en oppervlaktewater.”

Vandaag zijn we twee jaar later en maakt Peter Van Der Straeten opnieuw zijn opwachting op het landbouwbedrijf van **Peter Bauwens**. Ze overlopen de oogstbrengraten van het voorbije seizoen en bekijken of de bemesting goed gedoseerd was. Peter Bauwens: “Door het gunstige weer in het voorjaar heeft de zomertarwe veel meer opgebracht dan gemiddeld: 9 ton in de plaats van de voorziene 6,3 ton. Dat is goed nieuws natuurlijk, maar dat wil ook zeggen dat de tarwe meer van de bodem gevraagd heeft. In het voorjaar zal ik opnieuw bepalen hoeveel er dan bemest moet worden. Dat hangt onder meer af van de ontwikkeling van de ingezaaide groenbedekker en de minerale stikstofvoorraad die in de bodem gemeten werd.”

Landbouw is geen fabriek

“Je ziet het”, vult Peter Van Der Straeten aan, “het telen en bemesten van akkers is geen fabrieksproces. Je kunt de

opbrengst en de stikstofbehoefte van een perceel nog zo precies willen voorspellen, uiteindelijk hangt veel af van de weersomstandigheden. Daarom zijn regelmatige staalnames zo belangrijk. Ze geven de landbouwer een inzicht in wat zijn grond op dat moment bevat en wat zijn teelt nodig heeft. Belangrijk is om daarbij per perceel te werken. Kijk maar naar de twee gronden van Peter Bauwens. Hoewel hij op beide akkers hetzelfde gewas heeft ingezaaid, moet hij op het ene perceel aanzienlijk meer nutriënten toevoegen om een goede oogst te verzekeren. Hoe dat komt? De ene akker bestaat uit een leembodem, de andere uit een zandleembodem, de ene helt, de andere is vlak. De Demetertool houdt rekening met de verschillende eigenschappen van de percelen: de geografische ligging, de grondsoort, het organischekoolstofgehalte, de voor- teelt, de groenbedekkers die ingezaaid werden ...”

Peter Bauwens moet straks meer bemesten dan verwacht. Op andere percelen zal de Demetertool dan weer aantonen dat de bodem zelf al veel stikstof kan leveren en er dus minder bemesting nodig is voor een goede opbrengst. Peter Van Der Straeten: “Voor de landbouwer is dat natuurlijk goed nieuws, want dat wil zeggen dat hij minder mest moet aankopen.”

Na afloop van het overleg troont Peter Bauwens ons mee voor een demonstratie van zijn nieuwe landbouwmachine die de grond ‘ploegloos’ bewerkt. Het is herfstvakantie en zijn zonen Willem (5) en Daan (4) volgen in zijn kielzog. Peter Bauwens: “Vijf jaar geleden heb ik beslist om te stoppen met ploegen en de grond voortaan minimaal te bewerken. Een klassieke ploeg keert de aarde volledig om, waardoor het organische materiaal diep onder de grond komt te liggen. Deze ‘ploegloze’ machine bewerkt de bodem zonder hem te keren. Hierdoor

blijft de bovenste laag rijk aan organische stof. Voor mij biedt deze manier van werken louter voordelen: in één dag kan ik veel meer hectaren bewerken en ik gebruik minder brandstof.”

De minimale groundbewerking is een van de technieken die Peter Bauwens toepast om het organischestofgehalte in de bovenste bodemlaag van zijn percelen te verhogen. “Daarnaast zaai ik na de oogst groenbedekkers in en op sommige percelen laat ik oogstresten liggen. Met de stikstof- en fosforbalans die uit de Demetertool rolt, kan ik voortaan ook gericht bemesten.”

VLAAMSE BODEM VERARMT

Uit meetgegevens blijkt dat de hoeveelheid organische stof in onze grond al twintig jaar gestaag daalt.

Organische stof is afkomstig van afgebroken plantenresten, mest en compost. Dat de Vlaamse bodem verarmt, is zorgwekkend: een arme bodem brengt minder voedsel op, is gevoeliger voor erosie en houdt water en nutriënten minder goed vast. **Greet Verlinden** van de VLM: “Organische stof is de motor voor een bodem van goede kwaliteit. Grond die rijk is aan organische stof verdicht niet zo snel, waardoor de landbouwer hem gemakkelijker kan bewerken en inzaaien. Hoe meer organische stof de bodem bevat, hoe meer leven hij ook aantrekt: denk aan regenwormen, maar ook bacteriën en schimmels. Die

zijn belangrijk omdat ze organische stof afbreken en daarbij voedingstoffen zoals stikstof vrijgeven, waardoor er minder kunstmest nodig is. Bovendien houdt grond met veel organische stof essentiële nutriënten zoals kalium, natrium, calcium en magnesium vast en zorgt ervoor dat die opgenomen kunnen worden door het gewas.”

Dat het gehalte organische stof in de bodem de voorbije twintig jaar is gedaald, heeft meerdere oorzaken. Greet Verlinden: “Grasland werd omgezet in bouwland en landbouwers gingen hun gronden intensiever bewerken.

Ze gebruikten ook meer drijfmest als organische bemesting: die bevat veel minder organische stof dan stalmest, die vroeger veelvuldig werd ingezet om het land te bewerken. We hopen dat we de daling van het organischestofgehalte kunnen keren door meer aandacht voor de bodem te hebben en aangepaste teelt- en bewerkingstechnieken te gebruiken.”

Het gehalte aan organische stof in de bodem opnieuw op peil brengen is een proces van lange duur. Jaar in jaar uit moet de landbouwer ervoor zorgen dat hij meer organische stof aanvoert op zijn gronden dan er afgebroken wordt. Greet Verlinden: “Dat kan op verschillende manieren. Naast stalmest of compost aanvoeren, kan hij restanten van de oogst achterlaten op zijn akker: de graankorrels bijvoorbeeld wel oogsten, maar de halmen laten liggen en in de

grond inwerken. Een andere mogelijkheid is om na de oogst groenbedekkers in te zaaien. Die slaan bovendien stikstof en andere voedingsstoffen in de bodem op. In het voorjaar ploegt de landbouwer de groenbedekkers in, zodat de voedingsstoffen opnieuw beschikbaar zijn voor de jonge gewassen. Zo belet hij dat de nutriënten tijdens de winter uitspoelen en in het grond- of oppervlaktewater terecht komen.”

Goede grond versus waterkwaliteit

Want ook dat is een probleem: de nitraten en fosfaten uit chemische en organische meststoffen die niet opgenomen worden door de gewassen, kunnen uitspoelen en zo het grondwater en onze beken en rivieren vervuilen. Daarom vaardigde Europa in 1991 de Nitraatrichtlijn uit. Volgens die Europese wet moeten alle lidstaten de

watervcontreiniging door nitraten in de landbouw terugdringen. Vlaanderen vertaalde de Nitraatrichtlijn naar een mestdecreet en vier opeenvolgende mestactieplannen (MAP). Momenteel bereidt de Vlaamse regering het MAP5 voor. De doelstelling voor Vlaanderen is om tegen 2018 de maximumnorm voor nitraat (50 mg per liter oppervlakte- en grondwater) op niet meer dan 4 procent van alle meetpunten te overschrijden. Daar zijn we nog lang niet: in 2013 werd de norm nog op 21 procent van de meetpunten overschreden.

Landbouwers zitten met andere woorden in een strak keurslijf: enerzijds mogen ze niet te veel bemesten om de waterkwaliteit niet in het gedrang te brengen, anderzijds moeten ze erover waken dat hun akkers en velden voldoende organische stof bevatten. Greet Verlinden: “In de praktijk moeten we

ervoor zorgen dat oplossingen voor het ene probleem, de watervcontreiniging, niet tot minder organische stof in de bodem leiden en zo het probleem van de verarmde bodem versterken. We moesten dus op zoek naar een aanpak die beide hangijzers geïntegreerd zou bekijken. Zo is de online Demetertool voor landbouwers ontstaan binnen het Europese LIFE+-project Demeter.”

Europa stimuleert duurzaam bodembeheer ook in haar landbouwbeleid. Greet Verlinden: “Om Europese steun te krijgen, moeten landbouwers onder meer staalnames uitvoeren op hun percelen. Blijkt uit die metingen dat het gehalte organische stof lager is dan de minimumwaarde die Vlaanderen heeft vastgelegd, dan moet de landbouwer maatregelen nemen, bijvoorbeeld extra compost aanvoeren of groenbedekkers inzaaien.”

Gras is het groene steenkool

Gras is binnenkort geen groenafval meer, maar een bron van energie. Dat is de conclusie van de projecten Graskracht en Bermg(r)as, die onlangs werden afgerond. In beide projecten experimenteerden onderzoekers met de mogelijkheden om groene energie op te wekken met grasmaaisel en andere biomassa. Vlaanderen beschikt over 25.000 hectare grasbermen. Al dat maaisel composteren kost veel geld. Maar als je datzelfde maaisel gaat vergisten, wek je methaangassen op, die elektriciteit en warmte kunnen genereren. Groene energie dus, met een financieel extraatje als bijkomend voordeel. Het maaisel van de Vlaamse bermen, aangevuld met groente-, fruit- en tuinafval (GFT), kan voldoende biogas produceren om 13.000 gezinnen een jaar lang van elektriciteit te voorzien.

Meer info: www.ows.be en www.biogas-e.be

Nieuwe regels voor landschapszorg

Op 1 januari 2015 treedt het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 in werking. Vanaf dan wordt het behoud van erfgoedlandschappen niet langer nagestreefd via de aanduiding van ankerplaatsen, maar worden ze rechtstreeks afgebakend in ruimtelijke uitvoeringsplannen. Dat gebeurt op basis van een onroerendergoedrichtplan of een vastgestelde inventaris. Het onroerendergoedrichtplan is een nieuw instrument dat als doel heeft een breed gedragen visie te ontwikkelen voor een bepaald gebied of onderwerp. Die visie kan dus worden opgesteld voor één of meer ankerplaatsen, maar evengoed voor een specifiek onderwerp zoals hoogstamboomgaarden of kapellen. Om tot een breed gedragen visie te komen, heeft een onroerendergoedrichtplan een participatief karakter: alle stakeholders worden bij het opstellen van het plan betrokken.

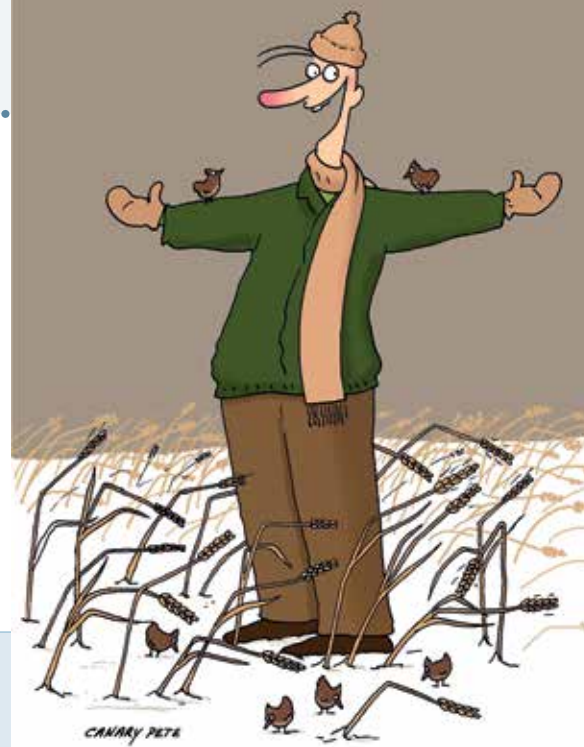
Meer info: www.onroerendergoed.be

Het Zwin breidt uit

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) heeft een akkoord bereikt over flankerende maatregelen bij de uitbreiding van het Zwin. In het 'Raamakkoord Zwin' werden milderende maatregelen vastgelegd voor de ontpoldering van 120 hectare van de Willem-Leopoldpolder. Die maatregelen moeten de verzilting van het grond- en oppervlaktewater in gebieden naast het Zwin voorkomen. Tegelijk worden ook de waterbeheermogelijkheden in de Oostkustpolder verbeterd. Naast de VLM zetten ook het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Milieumaatschappij, Maritieme Dienstverlening Kust, de provincie West-Vlaanderen, de gemeente Knokke-Heist en de Oostkustpolder hun handtekening onder de overeenkomst.

1057

Zoveel landbouwers dienden in 2014 een aanvraag in voor een beheerovereenkomst met de VLM. Een verrassend hoog aantal, dat bewijst dat landbouwers vertrouwen hebben in de beheerovereenkomsten, en dat ze zich graag inzetten voor het milieu, de natuur en het landschap. Vooral het aanleggen van grasstroken op landbouwpercelen kent veel succes. Die grasstroken krijgen een aangepast beheer om akker- en weidefauna te beschermen. Ze vormen ook een buffer voor kwetsbare natuurelementen zoals waterlopen en bossen, en ze voorkomen erosie. Andere landbouwers stemmen toe om hun graslanden niet te maaien tijdens het broedseizoen. Ook voor het onderhoud van kleine landschapselementen zoals hagen en knotbomen tonen de landbouwers veel interesse. Daarvoor verdienen ze niet alleen een vergoeding van de overheid, maar vooral ook onze waardering!

Hoe kweek je tomaten met viswater?

In glastuinbouwzone Stokstorm, tussen Deinze en Kruishoutem, kun je straks een innovatieve nieuwe teelttechniek bewonderen. Het Aqua4C-project integreert er ecologische visteelt met duurzame tomatenkweek. De warmte van de tomatenteelt zal de bassins voor de omegabaars verwarmen. Dat gebeurt via een warmtekrachtkoppeling. Het kweekwater van de vissen wordt na zuivering opnieuw gebruikt in de tomatenteelt. Het project wil de visteelt minder vervuilen maken en een alternatief bieden voor de wereldwijde overbevissing. De opening het van nieuwe bedrijf is voorzien voor april 2015. In oktober van dat jaar moeten de eerste duurzame omegabaarsen in de horeca en in speciaalzaken verkrijgbaar zijn.

Meer info: www.aqua4c.com

Veel bezoekers op Dag van de Landbouw

De Dag van de Landbouw was ook dit jaar een succes. Op zondag 21 september trokken meer dan honderdduizend bezoekers naar een van de 58 landbouwbedrijven die hun deuren openzetten voor het publiek. Het thema: 'Ontdek hoe het écht werkt'. Groot en klein mochten de land- en tuinbouwers aan de tand voelen en een kijkje achter de schermen nemen. De Boerenbond en de Landelijke Gilden, die het evenement elk jaar organiseren, waren tevreden met de talrijke opkomst: "Het is belangrijk dat mensen weten waar hun voedsel vandaag komt. Eitjes bij het ontbijt, tussendoor een stuk fruit en 's avonds een stukje vlees of kip met aardappelen en groenten ... Daar zijn land- en tuinbouwers dag in, dag uit mee bezig." Wil jij ook eens een kijkje gaan nemen? De volgende Dag van de Landbouw staat gepland voor 20 september 2015.

VLM werkt al 10 jaar samen met China

Al sinds 2004 onderhoudt de Vlaamse Landmaatschappij goede contacten met China. De VLM en de China Agricultural University (CAU) doen samen onderzoek naar evenwichtige plattelandontwikkeling: hoe vind je een uitgebalanceerde mix tussen landbouw, natuur, industrie, huisvesting, recreatie en cultuur? Om het 10-jarige jubileum te vieren, organiseerden de VLM en de CAU op 3 september 2014 in Peking een congres over plattelandontwikkeling. Daar werd meteen ook een nieuw samenwerkingsakkoord ondertekend met het Chinese ministerie van Natuurlijke Rijkdommen, in aanwezigheid van de ambassadeur en de vertegenwoordiger van de Europese delegatie in China.

Haal méér uit open ruimte

Verstandig omgaan met de open ruimte in Vlaanderen, daar zet de Vlaamse Landmaatschappij zich mee voor in. Samen met Ruimte Vlaanderen, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VMSG) en de Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP) richtte de VLM onlangs een Openruimteplatform op. "Binnen dat platform willen we samen nadenken over hoe we de open ruimte in Vlaanderen meer gestructureerd kunnen opvatten. Vlaanderen is een sterk verstedelijkt gebied. Daarom is het voor de verdere ontwikkeling van onze dorpen en steden erg belangrijk om open ruimte als leidraad te nemen", vertelt Griet Celen van de VLM. "Binnen het Openruimteplatform gaan we verschillende cases bekijken en buigen we ons onder meer over de voedselproductie, energiewinning, vrije tijd en natuur. Op termijn willen we onze conclusies vertalen naar leerplatformen, beleidsplatformen en ontwikkelplatformen."

“HET VLAAMSE PLATTELAND HEEFT EEN TOEKOMST IN HERNIEUWBARE ENERGIE”

Wereldwijd verbruiken we met 8 miljard mensen steeds meer energie. Dat zorgt voor een toenemende grondstoffenschaarste en triggert wijzigingen in ons klimaat. In Vlaanderen stelt het probleem zich deze winter nog scherper, met verouderde kerncentrales en een ‘afschakelplan’. Hernieuwbare energie kan een deel van de oplossing bieden. Maar kiezen we dan voor zonnepanelen, windmolens, geothermie of biomassa? En welke plaats heeft het platteland in dat plaatje? “In elk landschap schuilen mogelijkheden om hernieuwbare energie op te wekken. Die energie kan op haar beurt een streek mee vormgeven en versterken. De kunst is om voor elk gebied de beste keuze te maken”, klinkt het.

Vlaanderen herbergt vandaag meer dan 250 windmolens en 230.000 fotovoltaïsche installaties. Zo'n 5,5 procent van ons totale energieverbruik bestaat uit hernieuwbare energie. Tegen 2020 zou dat 10,5 procent moeten zijn. Maar hoewel er hard wordt gewerkt, zijn de inspanningen versnipperd en niet altijd even efficiënt. Daarom sloegen vijf Vlaamse overheidsinstanties binnen het samenwerkingsverband Labo Ruimte de handen in elkaar voor een overkoepelend onderzoek. In de studie ‘Energielandschap Vlaanderen’ brengen ze in kaart welke mogelijkheden Vlaanderen heeft op het vlak van hernieuwbare energie, en hoe we die in het landschap kunnen integreren.

“Een shift van traditionele energieën naar hernieuwbare energie is broodnodig”, zeggen Vlaams Bouwmeester **Peter Swinnen** en **Griet Celen** van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). “Onze energievraag was nog nooit zo groot, grondstoffen worden schaarser en het milieu staat onder druk. Bovendien staan we politiek minder sterk door onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen uit onstabiele regio's. In de nieuwe studie analyseren we welke vormen van hernieuwbare energie in Vlaanderen mogelijk zijn, en welke impact ze hebben op ruimtelijk en maatschappelijk vlak:

“We moeten gebiedsgericht leren denken. Welke vorm van hernieuwbare energie is het meest geschikt voor deze regio?”

Griet Celen, VLM

ruimte vragen, leefwijzen ... Zonnepanelen zijn bijvoorbeeld beter geschikt voor stadswijken dan voor het platteland. Kiezen we toch voor zonne-energie in een landelijke omgeving, dan mag dat niet ten koste gaan van andere doelen zoals voedselproductie en biodiversiteit. Die combinatie van technische en maatschappelijke aspecten leidt tot boeiende resultaten.”

Kiezen voor hernieuwbare energie leidt tot decentralisatie: minder aparte energiecentrales, maar meer kleinschalige groene initiatieven die in de Vlaamse landschappen worden geïntegreerd. Is dat een positieve evolutie?

Peter Swinnen: Laten we duidelijk zijn: het is niet aangewezen om al onze hernieuwbare energie kleinschalig en lokaal te produceren. Het is een én-én-verhaal: grootschalige projecten, aangevuld met lokale initiatieven. Maar zeker in Vlaanderen, dat op ruimtelijk vlak erg versnipperd is, kunnen kleine initiatieven een belangrijke rol spelen.

Griet Celen: Kleinschalige installaties zijn een duurzame manier om aan lokale energievragen te voldoen. Maar het is vooral belangrijk om hernieuwbare energie optimaal af te stemmen op de mogelijkheden van een gebied. In het zuiden van Europa kun je makkelijker zonne-energie opwekken dan in Vlaanderen. Windenergie is dan weer ideaal voor Denemarken, waar het krachtiger waait. Het belangrijkste is dat we zoveel mogelijk overschakelen op hernieuw-

bare energie. Sommige dingen moet je dan op Europees niveau bekijken, sommige op Vlaams niveau.

Als we in heel Vlaanderen verspreid hernieuwbare energie gaan opwekken, vraagt dat een integratie met sociale, economische en maatschappelijke elementen. Hoe zien jullie dat?

Griet Celen: Een eerste stap is het grondig bestuderen van alle regio's in Vlaanderen. Waar is er een energievraag? Waar zijn er mogelijke producenten? En hoe kunnen we die twee met elkaar verbinden? In Roeselare bijvoorbeeld is de afgelopen jaren een omvangrijk warmtenet ontwikkeld, waarbij de restwarmte van de MIROM-verbrandingsoven wordt ingezet in woningen en publieke gebouwen. De komende jaren wordt dat warmtenet uitgebreid naar een nieuwe woonwijk. Er zijn ook plannen voor de aansluiting van een zwembad en een nieuw serrecomplex. De aanwezige serrebedrijven en ondernemingen die diepvriesgroenten verwerken, kunnen als energiebuffer fungeren. Op die manier wordt energie een sturend principe voor nieuwe ontwikkelingen. Die oefening moeten we doen voor elk gebied: uitvissen welke vorm van hernieuwbare energie het meest geschikt is, en welke impact het heeft op economisch en maatschappelijk vlak.

Peter Swinnen: Om nog een voorbeeld te geven: de Kempen blijken ideaal te zijn voor energie uit geothermie. Mits voldoende onderzoek zouden Limburg

en de Kempen de 'groene kachel' van West-Europa kunnen worden. Maar dat zou wel economische en maatschappelijke gevolgen hebben. Warmte kun je niet onbeperkt transporteren: als je geothermiec centrales opstart, krijg je in de buurt een verdichting van de bewoning. Dat creëert nieuwe mogelijkheden voor open ruimte. Zo krijg je een geïntegreerd 'energielandschap'. Die synergie is onontbeerlijk als we meer hernieuwbare energie willen opwekken. Hernieuwbare energie kan zelfs als structurerend principe werken voor ruimtelijke configuratie. We moeten afstappen van de afbakeningslogica: hier energie, daar bedrijven, daar landbouw ... Het zou veel beter zijn om verschillende functies van het landschap aan elkaar te koppelen. Open ruimte, energie en economie kunnen perfect dezelfde locatie delen.

Als je het Vlaamse platteland beschouwt als zo'n apart 'landschap', welke vorm van hernieuwbare energie is dan het meest geschikt?

Peter Swinnen: Afhankelijk van de regio zijn er veel mogelijkheden. We hoeven ons niet op één technologie toe te spitsen. Maar ik zie zeker een toekomst voor het platteland binnen het plaatje van hernieuwbare energie. Vlaanderen bestaat voor 51 procent uit landbouwgrond: die ruimte kunnen we extra benutten.

Griet Celen: Neem nu energie uit biomassa. De hoeveelheid biomassa die Vlaanderen kan leveren, is te klein om op grote schaal energie te produceren. Maar het is ideaal voor kleinschalige projecten in landelijke regio's. We gebruiken daarvoor liefst niet op grote schaal landbouwgewassen, omdat we geen concurrentie willen aangaan met de voedselproductie. Maar het beheer van natuurgebieden en kleinere landschapselementen levert ook biomassa op. Een mooi voorbeeld is het Europese TWECOM-project in Bocholt. Met het snoeihout van lokale houtkanten wordt daar een hele scholengemeenschap verwarmd. De lokale landbouwers staan in voor het beheer en krijgen een vergoeding voor de geoogste houtsnippers. Het onderhoud is ook goed voor de biodiversiteit en bevordert de recreatie. Naar zulke synergieën zijn we op zoek. In het buitenland vind je al grotere projecten, bijvoorbeeld in het Nederlandse Winterswijk. Daar gebruikt een biomassavergister het maaisel uit het landschap om de plaatselijke steengroeve van energie te voorzien. Binnen het gebied zorgen bloemrijke bermen en tweede teelten op de akkers niet enkel voor de nodige biomassa, maar verfraaien ze ook het landschap en zorgen ze voor een duurzaam bodembeheer.

Peter Swinnen: TWECOM is een kleinschalig project, maar het heeft toch een voorbeeldfunctie. Ik zou graag nog meer Vlaamse voorbeeldprojecten zien, liefst ook op grotere schaal. We moeten mensen tonen hoe een synergie mogelijk is tussen hernieuwbare energie en maatschappelijke aspecten.

Het aanbod van hernieuwbare energie kan sterk schommelen. Hoe vermijden we op piekmomenten een tekort?

Peter Swinnen: Op dit moment wordt het aanbod afgestemd op de hoogst mogelijke vraag. Eén mogelijkheid is dus het verminderen van de energievraag. Dan spreek ik niet over individuele ingrepen, zoals je zolder isoleren, maar over een collectiviteitscultuur. In

Duitsland, bijvoorbeeld aan de Esmarchstrasse in Berlijn, bestaan er speciale Baugruppen: tien à vijftien gezinnen wonen er samen in een efficiënte woonstructuur. De bewoners hoeven hun keuken of woonkamer niet te delen, maar de infrastructuur wordt collectief voorzien. Eén grote verwarmingsketel voor tien gezinnen is energievriendelijker dan tien ketels. Binnen een groep kun je de vraag ook beter sturen: wie doet wanneer de was? Nu is alles in Vlaanderen geïndividualiseerd. Als we op een andere manier energie leren vragen, is er geen sprake meer van black-outs.

“De energievraag verminderen kan alleen door een collectiviteitscultuur. Eén verwarmingsketel voor tien gezinnen is energiezuiniger dan tien ketels”

Vlaams Bouwmeester
Peter Swinnen

Griet Celen: Daarnaast zijn er ook momenten waarop we meer energie opwekken dan we verbruiken, bijvoorbeeld als de zon dagenlang schijnt. Die overtollige energie kunnen we bufferen voor later. Jammer genoeg staat die technologie nog niet op punt. Er wordt momenteel veel onderzoek verricht naar mogelijkheden om bijvoorbeeld warmte diep onder de grond op te slaan, of om grote energie-atollen te plaatsen in de Noordzee. Zo'n donutvormig energie-eiland gebruikt het principe van een stuwmeer om overtollige energie tijdelijk op te slaan. Het eerste energie-atol aan de Vlaamse kust zou in 2019 een feit moeten zijn.

De recente discussies rond zonnepanelen en verplichte dakisolatie maakten opnieuw duidelijk dat de overheid worstelt met het energiebeleid. Gaan jullie dit onderwerp nog verder bestuderen?

Peter Swinnen: Als je private zonnepanelen subsidieert, schuif je het energieprobleem eigenlijk af op het individu. In de plaats daarvan kunnen we beter focussen op collectieve maatregelen. We moeten burgers, bedrijven, landbouwers ... laten samenwerken. Daarin zou de overheid een belangrijke rol kunnen spelen. Persoonlijk zou ik graag nog meer onderzoek zien naar energielandschappen. Deze studie was een mooie eerste aanzet, maar we hebben nog veel meer voorbeelden nodig van landschappen die energie en andere aspecten integreren. We moeten de impact daarvan leren begrijpen. Het heeft geen zin om in elk landschap biomassacentrales én zonnepanelen én windmolens neer te planten. Misschien kunnen we komen tot bepaalde types van geïntegreerde energielandschappen? Dat zou ik graag verder onderzoeken.

Griet Celen: Vanuit de VLM werken wij momenteel aan een IPO-themagroep rond Oogstbare Landschappen. Die themagroep bekijkt hoe we in Vlaanderen tot regionale biomassaketens kunnen komen: welke knelpunten zijn er, welke partners kunnen we samenbrengen, zijn er nieuwe tools nodig om reststromen beter te registreren? We willen bij het beheer van open ruimte meer rekening houden met de productiecapaciteit voor biomassa, zonder afbreuk te doen aan de ecologische en maatschappelijke waarde van het landschap. Het IPO-advies wordt half 2015 afgerond. Dan willen we ook tot concrete beleidsaanbevelingen komen. Daarnaast hebben we onlangs samen met Ruimte Vlaanderen, VVSG en VVP een Openruimteplatform opgericht. Daarin willen we samen nadenken over hoe de open ruimte in Vlaanderen sturend kan zijn voor onze verdere ruimtelijke ontwikkeling. Binnen dat platform zullen we ook het energievraagstuk verder bekijken.

'ENERGIELANDSCHAP VLAANDEREN' IN EEN NOTENDOP

'Energielandschap Vlaanderen is een gezamenlijk project van de Vlaamse overheid (VLM, Vlaams Bouwmeester, VITO, Ruimte Vlaanderen en het Vlaams Energieagentschap) en kadert in het open samenwerkings- en onderzoeksverband van Labo Ruimte. De studie onderzoekt verschillende vormen van hernieuwbare energie en hoe we die in Vlaanderen kunnen inpassen. Dat gebeurt aan de hand van algemeen onderzoek en twee case studies: het Albertkanaal en Roeselare.

De studie legt de nadruk op 4 vormen van hernieuwbare energie:

- Windenergie
- Zonne-energie
- Energie uit biomassa van landbouwgewassen
- Energie uit diepe geothermie

Aan de hand van verschillende parameters, zoals landgebruik, bodemkenmerken, topografie en landschappelijke diversiteit, worden de huidige landschappen in Vlaanderen in kaart gebracht.

Voor elke vorm van hernieuwbare energie stelt de studie vervolgens een 'potentiekaart' op: welke Vlaamse regio's zijn hiervoor geschikt? Aan de hand van een landschapstypekaart kunnen we bekijken welke gebieden meer of minder in aanmerking komen voor het plaatsen van windturbines, zonnepanelen of biomassa.

Groot potentieel voor hernieuwbare energie

Volgens het theoretische model is er in Vlaanderen een relatief grote theoretische potentie voor hernieuwbare energie: zo'n 2.033 PJ. Dat is meer dan het dubbele van de energie die Vlaanderen vandaag verbruikt, zo'n 914 PJ. Die theoretische potentie gaat wel uit van een maximale inplanting: de werkelijke potentie ligt een flink stuk lager. Vooral wind en zon kunnen veel energie opleveren. Geothermie is vooral mogelijk in de

Kempen en in Limburg, terwijl biomassa een beperkte bijdrage kan leveren op het platteland. Maar om al die hernieuwbare energie ook effectief op te wekken, zijn er heel wat veranderingen nodig in ons sociaal-economisch en ruimtelijk model.

Het maximaal inzetten op hernieuwbare energie kan veel méér voordelen hebben dan enkel onze energievoorziening. Vlaanderen is vandaag sterk afhankelijk van onstabiele regio's die fossiele brandstoffen leveren. Lokale groene energie kan die afhankelijkheid verminderen. Bovendien kan het inzetten op hernieuwbare energie werkgelegenheid creëren en economisch zwakke regio's versterken.

Waarop moeten we letten?

Hoewel het principe eenvoudig lijkt, is de praktijk gecompliceerder. Een landschapstype is in de praktijk nooit helemaal homogeen: Vlaanderen wordt gekenmerkt door een sterke verweving van functies, die elk hun randvoorwaarden kennen. Het werkelijke energiepotentieel van een gebied ligt daardoor altijd een flink stuk lager dan het theoretische potentieel. Windturbines mogen bijvoorbeeld nooit vlak bij woningen liggen, om veiligheidsrisico's en overlast te vermijden.

Een tweede aspect waarmee we rekening moeten houden, zijn de fluctuaties in het aanbod van hernieuwbare energie. Wind en zon zijn niet altijd beschikbaar: het wordt dus moeilijker om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Een energiesysteem dat grotendeels op hernieuwbare productie steunt, heeft nood aan goede buffers om een teveel aan energie op te slaan en te gebruiken op windstille, bewolkte dagen. Daarin ligt een van de grootste uitdagingen voor de shift naar hernieuwbare energie in Vlaanderen.

De volledige studie 'Energielandschap Vlaanderen' zal begin 2015 online beschikbaar zijn.

DE HARDE €€'S VAN DE NATUUR

De natuur heeft het druk: ze haalt fijn stof uit de lucht, zuivert ons drinkwater, houdt overstromingen tegen en levert ons kant-en-klare ontspanning. Die ecosystemendiensten of voordelen van de natuur zien veel mensen als vanzelfsprekend. Maar net die onzichtbaarheid van de diensten die de natuur aan de samenleving levert, veroorzaakt de wereldwijde achteruitgang van ecosystemen en het verlies aan biodiversiteit. Hoog tijd om ecosystemendiensten in geld uit te drukken en in rekening te brengen in beslissingsprocessen.

Sinterklaasnacht 2013. Een zware storm met orkaankracht trekt over ons land. In beken en rivieren stijgt het waterpeil zienderogen. De Antwerpse Schelde-kaaien lopen onder water. Elders bufferen de gecontroleerde overstromingsgebieden (GOG's) het wassende water en beschermen zo de bevolking tegen overstromingen. De GOG's werden aangelegd in het kader van het Sigma-plan en moeten Vlaanderen ook in de toekomst tegen overstromingen beschermen. Tegen 2030 komen daar nog eens 1430 hectare aan bijkomende gecontroleerde overstromingsgebieden bij.

Bescherming tegen overstromingen is één voorbeeld van de vele diensten die de natuur ons levert. Dat doet ze vaak efficiënter dan een technologische oplossing. Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) vergeleek de kosten en baten van het natuurlijke overstromingsgebied de Doode Bemde met die van het gecontroleerde overstromingsgebied in Egenhoven, beide ten zuiden van Leuven. Het natuurlijke overstromingsgebied bleek efficiënter in het verwijderen van stikstof en de afvang van fijn stof, brak nitraat beter af en verwerkte sedimenten doeltref-

fender. Bovendien scoorde de ecologische oplossing beter op recreatie en beleving: op de 9 kilometer wandel- en fietswegen kun je de natuur van dichtbij beleven. Het gecontroleerde overstromingsgebied scoorde enkel beter op het vlak van koolstofopslag in vegetatie. Kortom: de ecologische oplossing vergt minder investeringskosten en levert tegelijk meer ecosystemendiensten dan een technologische oplossing.

Francis Turkelboom van het INBO: "Dat een ecologische oplossing hoe dan ook 'beter' is dan een technologische oplossing, kunnen we uit deze case studie niet concluderen. Dat moet je geval per geval onderzoeken. Maar door alle mogelijke ecosystemendiensten mee te nemen als je tussen twee oplossingen moet kiezen, krijg je een evenwichtiger beeld van de baten die beide alternatieven de maatschappij opleveren."

Geldtermen

Drinkwater, voedsel en hout, het zijn voorbeelden van ecosystemendiensten die iedereen (h)erkent. Andere diensten springen minder in het oog. Denk maar aan lucht- en waterzuivering, de bestuiving van gewassen, klimaat-

regulatie, het behoud van vruchtbare bodems voor de landbouw ...

Een gezonde bodem levert zuiver water, bomen filteren fijn stof en andere pollutanten uit de lucht, bijen en andere insecten bestuiven gewassen en zorgen zo mee voor ons voedsel, in buurten met veel groen ligt het levenscomfort en dus ook de kostprijs van de huizen hoger, groendaken en parken beschermen steden tegen overstromingen ... Het zijn vaak dingen waar we niet bij stilstaan.

Nochtans is het concept van ecosystemendiensten niet nieuw. Dat ecosystemen mensen diensten bewijzen, wisten de Oude Grieken al. Zo constateerde Plato dat ontbossing leidde tot bodemerosie en het opdrogen van waterbronnen.

Het begrip ecosystemendiensten werd internationaal op de kaart gezet door twee publicaties van de Verenigde Naties (VN): de Millenium Ecosystem Assessment – MEA in 2005 en The Economics of Ecosystem services and Biodiversity – TEEB in 2010. Waar het ecosystemendienstenconcept voordien

ECOSYSTEEDIENSTEN VOEDEN TOEKOMSTVISIE VOOR DE WIJERS

Een landschap met meer dan 1000 vijvers, waar heel wat zeldzame dier- en plantensoorten zich thuis voelen, dat zijn de Wijers. Maar ook een streek met een bloeiende economie en toeristische topattracties als Bokrijk, Kelchterhoef, Hengelhoef en het Circuit van Zolder, op een boogscheut van Hasselt en Genk. Hoe De Wijers er in de toekomst moet uitzien, dat zochten zo'n 200 mensen uit de milieu-, toerisme- en visserijsector uit in interactieve workshops.

Om een visie voor duurzaam en multifunctioneel landgebruik voor De Wijers te ontwikkelen, gingen initiatiefnemers van de VLM en het INBO uit van de ecosysteemdienstenbenadering. Francis Turkelboom van het INBO: "We legden de deelnemers vragen voor als: 'Hoe wil je dat De Wijers er uitziet voor je kinderen? Welke activiteiten moeten er in de toekomst mogelijk zijn? Als je natuur belangrijk vindt in de open ruimte, hoe kun je die dan versterken? Welke diensten moet de natuur er leveren?' Aan producerende ecosysteemdiensten, zoals voedsel-, water- en houtproductie, dachten de deelnemers meteen. Dat ook de bestuiving van gewassen, de bescherming tegen overstromingen en luchtzuivering diensten zijn die de natuur ons levert, daar stonden mensen minder bij stil. De ecosysteemdienstenbenadering stimuleert mensen dus om op een andere manier naar de natuur en de open ruimte te kijken. Door in het begin van het planningsproces alle ecosysteemdiensten in kaart te brengen, ben je zeker dat alle mogelijke functies van het landschap aan de oppervlakte komen. Zo creëer je een positieve dynamiek en een breed draagvlak voor toekomstige veranderingen in een gebied. De ecosysteemdienstenmethodiek is een waardevol instrument voor wie aan gebiedsplanning doet of een veranderingsproces in de open ruimte trekt."

Meer weten? Het rapport 'Participatieve gebiedsvisieontwikkeling voor De Wijers via het ecosysteemdienstenconcept – procesarchitectuur en procesevaluatie' vind je op www.vlm.be. De concrete inhoudelijke resultaten van het gevoerde proces in De Wijers vind je op www.dewijers.be.

vooral werd gebruikt als argument om de eindigheid van natuurlijke bronnen en natuurbehoud kracht bij te zetten, slaagde de VN erin de waarde van ecosysteemdiensten in monetaire termen uit te drukken.

Maar tot op vandaag wordt te weinig rekening gehouden met het feit dat ecosysteemdiensten geld waard zijn. En net die vanzelfsprekendheid veroorzaakt de wereldwijde achteruitgang van ecosystemen en het verlies aan biodiversiteit, meent Francis Turkelboom. "Veelzeggend is bijvoorbeeld dat het bnp geen rekening houdt met het natuurlijke kapitaal. Dat heeft onethische gevolgen. Stel: je kapt alle bossen van een land en verkoopt het hout op de internationale markt. Dan zal het bnp spectaculair de hoogte inschieten. Maar in één klap gaan het welzijn en de gezondheid van de bevolking erop achteruit, een rekening waar de maatschappij vroeg of laat voor zal opdraaien."

Gezond bronwater heeft een prijs

Dat bijvoorbeeld de regulatie van waterkwaliteit wel degelijk een economische waarde heeft, bewijst bronwaterproducent Vittel in de Vogezes. In de jaren '80 bleek dat de intensieve landbouw in de streek een bedreiging vormde voor de kwaliteit van het bronwater. Vittel sloot daarop overeenkomsten af met 37 landbouwers. Als ze stopten met het gebruik van pesticiden, kunstmest en de maïsteelt, hun mest en groenafval composteerden en hun veestapel beperkten tot één rund per hectare, dan keerde

het bedrijf hen jaarlijks een premie van 230 euro per hectare uit. Daarbovenop investeerde de waterproducent per landbouwbedrijf tot 150.000 euro in materieel om de omschakeling naar een meer extensieve landbouw mogelijk te maken. Tot vandaag staat Vittel de boeren bij met mankracht en advies. Bij de opstart van het project investeerde het moederbedrijf Nestlé Waters 25 miljoen euro, vandaag is dat jaarlijks 2 miljoen euro. De investeringen misten hun effect niet. Het nitraatgehalte in het oppervlaktewater is met 60 procent gedaald. Vittelwater bevat nu nog 4,6 milligram nitraat per liter, waar dat vroeger 8 milligram was.

Natuurwaardeverkenner

Dat de diensten van de natuur miljoenen euro's waard zijn, zien we nogal eens over het hoofd. Bij infrastructuurwerken of andere beslissingsprocessen houden we rekening met een heel arsenaal aan effecten: op de mobiliteit, de economische *return*, het erfgoed, het milieu. Maar ook het economische belang van natuur en biodiversiteit moet worden meegewogen. Door ecosysteemdiensten in geldtermen uit te drukken, wordt die waarde zichtbaar en kan je het totale kostenplaatje berekenen. Sinds 2012 bestaat daar ook in Vlaanderen een instrument voor: de natuurwaardeverkenner. Met die gratis tool kan iedereen aan de slag om de maatschappelijke kosten en baten van natuur te berekenen. Zo kom je te weten wat een nieuw bos de maatschappij opbrengt, maar ook hoeveel het de maatschappij kost als een stuk rietland ver-

dwijnt. Dit najaar werd de versie 2.4 van de natuurwaardeverkenner gelanceerd.

De perceptie over de baten van natuur lijkt ook in het beleid stilaan te keren. Europa neemt zelfs concrete maatregelen. Francis Turkelboom: "Ecosysteemdiensten zijn vandaag al op het hoogste niveau verankerd in de Europese Biodiversiteitsstrategie. Die legt de lidstaten verschillende doelstellingen op: tegen 2014 moeten ze alle ecosysteemdiensten en hun economische waarde in kaart brengen en ze tegen 2020 in hun boekhouding integreren. Bovendien moeten ze 15 procent van de verstoorde ecosysteemdiensten herstellen."

Meer weten?

www.natuurwaardeverkenner.be

Natuurrapport spit ecosysteemdiensten uit

Ecosysteemdiensten zijn ook het thema van het Natuurrapport van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), dat in februari verschijnt. Dat bundelt alle kennis over de Vlaamse ecosystemen en hun diensten. Als naslagwerk over ecosysteemdiensten biedt het Natuurrapport een overzicht van de voordelen die we als maatschappij van ecosystemen ontvangen, hoe die voordelen gewaardeerd worden en welke mechanismen de levering van die voordelen beïnvloeden. Daarnaast moet het Natuurrapport ook bijdragen aan de rapportering over de toestand van ecosystemen en hun diensten op Europees niveau.

Meer weten? www.inbo.be

SCHAATSPRET OP DE VERDRONKEN WEIDE

De weermannen mogen dan een zachte winter voorspellen, in de buurt van de Verdronken Weide in leper duimt jong en oud voor ijskoud vriesweer. Want als het moerasgebied stevig dichtvriest, kunnen schaatsliefhebbers de ijzers aanbinden. "Als het ijs dik genoeg is, plaatsen we bordjes bij de plekken waar je mag schaatsen", vertelt boswachter Erik Malfait. "We controleren regelmatig of de schaatsers zich aan de regels houden, zodat het natuurgebied geen hinder ondervindt. Zo blijft het voor iedereen leuk." Na een namiddagje glijpret kunnen de schaatsers in leper terecht om op te warmen met een hapje en een drankje.

De Verdronken Weide is een restant uit de 14de eeuw, toen het gebied als overstroombaar bekken werd ingericht om leper tegen wateroverlast te beschermen. Lodewijk XIV liet die functie nog versterken om een moerasbuffer te creëren tegen aanvallen op leper. Vandaag wordt de Verdronken Weide beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos. Het natuurgebied is een speelvijver voor vogels: je vindt er meer dan 160 soorten! Ook vissen, vlinders en de zeldzame kamsalamander voelen zich er thuis. Wandelplezier verzekerd, dus ... en straks ook schaatsplezier?

